

прегледни рад
достављен: 16. 04. 2023
прихваћен за објављивање: 30. 09. 2023
УДК 340.13(497.11)

Др Петар АНЂЕЛКОВИЋ*
Радица АНТИЋ**

ПРАВДА И ПРАВЕДНОСТ КАО ТЕМЕЉНИ СРПСКИ ИДЕАЛ¹

Апстракт

Од како је човечанство постало свесно себе оно сања сан о праведном друштву. Правда и праведност као идеали на којима треба уредити друштвену заједницу одувек су окупирали пажњу како бројних мислиоца тако и политичара. О томе је написано велики број студија и књига, а било је и разних покушаја, показало се утопистичких, да се организује праведно друштво. Ретке су државе које су у својим темељима уградиле принципе правде и слободе као основне вредносне идеале. Не постоји ни једна држава на свету која је и своју химну посветила правди (Боже правде) или као што је народни песник у аманет српском роду оставио категорички императив „ни по бабу ни по стричевима већ по правди Бога Истинога“. Намера овог рада је да направи увид у различите теорије правде и праведности, и да укаже на значај ових идеала за српско друштво.

Кључне речи: Српско друштво, правда, праведност, савремено друштво.

Нисмо бирали ни земљу где ћемо се родити ни народ у коме ћемо се родити ни време у којем ћемо се родити, али бирамо једно – да ли ћемо бити људи или нељуди... Живот треба осмислити по вери, угледајући се на претке и учинити све што можемо за добро свог народа и читавог човечанства.

Блаженопочивши Патријарх српски Господин Павле

* Редовни професор, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет, profapetar@gmail.com

** Асистент, Универзитет у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици, Филозофски факултет, radicanedeljkovic91@gmail.com

¹ Рад је презентован на међународном научном скупу ”Право између идеала и стварности” чији су организатори Правни факултет Универзитета у Приштини са привременим седиштем у Косовској Митровици и Институт за упоредно право из Београда, а који је одржан 19. и 20 маја 2023. године у седишту Правног факултета у Косовској Митровици.

1. УВОД

Правда је без сумње темељно одређење људског постојања. Читава свесна људска историја своди се на перманентно трагање за слободом и правдом. Без обзира како се схватала објашњавала, метафизички или емпиријски, чак и револуционарно, тражење праведног правца, смисла и теодицеје обележило је људску историју. Без сумње, посебна инспирација разним филозофијама и идеологијама у објашњењу правде и праведности свакако је био и остао архетип правде коју нам оставља Исус. Без обзира што правда претпоставља рационалност, она је изнад те рационалности. Јер да би се исправно живело, мишљење није довољно. Паралелу би могли да тражимо и нађемо са правом вером и искреним религиозно-етичким понашањем. Вера се рационално може само тумачити али се искрено може прихватити само емоционално, срцем. Правда је врлина коју носимо у себи и по којој се практично понашамо. Зато и белгијски професор права Хаим Перелман у том духу каже „правда је у ствари, та која се сматра рационалном врлином *par excellence*“ (Перелман, 1983, 29). Дакле, наша људскост се најбоље види кроз дела правичности која чинимо – *твоје је само оно што дајеш другима*, каже наша мудрост. Држећи се принципа правде, имајући пред собом идеал праведности као вишњи циљ, пред собом имамо путоказ правих избора и правих вредности. Указујући да је правда једино средство које нам пружа ефикасну заштиту од погрешних избора италијански мислилац Ђорџо Дел Векио каже: „Ко каже правда, каже потчињавање хијерархији вредности и ништа није толико противно једном таквом начелу колико самовољно уклањање граница које одвајају допуштено од недопуштенога, врлину од кривице. Зато ништа више не узнемирује наше осећање правде колико механичко изједначавање ових супротних појмова као, на пример, када се поступа на један исти начин према вреднима и ленима, храбрима и кукавицама, мученицима и бегунцима“ (Дел Векио, 1998, 47). Опет можда је најбољи пример за разликовања правих вредности од лажних, у свету помућених вредности, дао Марко Миљанов синтагмом о јунаштву и чојству. Храброст је урођена особина, а бити Човек са великим Ч је врлина која се стиче искушењем („*када друге штитимо од себе*“) кроз које индивидуа досеже до правог сопства и постаје праведан.

Ако се мишљење лиши праведности оно постаје прагматизам што је управо постала нит водила западног света. То је можда најбоље исказао један од идеолога западног света Роберт Купер, говорећи о двоструким стандардима у савременом свету....“Између себе, држимо се закона, али када се бавимо џунглом, морамо да прихватимо законе џунгле“ (Купер, 2007, 52). Наравно, проблем настаје кад се запитамо ко има право да процењује, шта је цивилизовано а шта није, откуда бомбардовање уранијум проглашавати „хуманитарном интервенцијом“. Правда се не

заснива на сили, а још мање свако од нас има права да осуђује другог и лепи му етикете попут варварин и сл. Правда се заснива на извесним, вишим духовним вредностима и на сензибилитету, који се споља манифестује као праведност. У етатизованом симулакруму стварности у којој данас живимо, уместо у свету истинских вредности живимо у свету лажних квалитета. Све је посредовано, екран је постао наш тумач стварности, тако да наша стварност постаје естетизована виртуалност, то је оно што Бодријар назива *материјална илузија света*. „Одсуство ствари из њих самих, чињеница да се оне не догађају, иако изгледа да се догађају, чињеница да се све повлачи и скрива иза своје спољашњости и да није никада само себи истоветно – то је материјална илузија света“ (Бодријар, 1998, стр. 85). У том виртуелном лажном свету највише је страдала етика, правда и праведност. Такође, у свету у коме се уместо љубави нуди блудничење, уместо културе култови, уместо вере техника уместо правде насиље.....у свету без етике, стварност је остала без душе., а самим тим и човек без правих вредности. У царству бесмисла како Жак Елил назива такав свет, све је опсена, а то је „улепшавање лажне реалности да би се заборавила она друга“ (Елил, 2015, 69). Преподобни Јустин Ћелијски такав свет назива „*свет атомске технике али прашумске етике*“.

Неспорно, правда је универзална морална вредност, а бити праведан значи поседовати једну од правих моралних врлина. Као што права вера подразумева моралност, онај ко је истински верник нужно је и моралан, тако је, све што је праведно у исто време је и морално. Али није и обрнуто, јер морална схватања су се током времена мењала и добијала различите садржаје и форме. Другим речима, правда је само једна у низу моралних вредности, а праведност само једна од моралних врлина, али наглашавамо она права. Моралне врлине су релативно трајне диспозиције карактера човека и оне се испољавају у људском понашању у одређеним практичким ситуацијама. Дакле, оно што врли људи остварују одређеним моралним делањем јесте извесна морална вредност. Због тога академик Данило Баста сматра да правда као морална вредност, праведност као врлина и праведно делање јесу три стране једне исте појаве и додаје праведника, који те вредности сажима, јер, како примећује, „правда, праведан чин и праведник свагда иду заједно“ (Баста, 2014, 28). Такође, треба нагласити да је правда морална вредност која се не тиче изолованих појединаца, она је социјална вредност.

2. ПРАВЕДНО ДЕЛОВАЊЕ ОД ДЕОНТОЛОГИЈЕ ДО УТИЛИТАРИЗМА – ИСТОРИЈСКИ ОСВРТ

Правду као универзални феномен и тешко је дефинисати. Теорије о правди носе печат времена у коме су настале. Стога није необично што је њихов став о односу права и правде дивергентан. Њено схватање од времена античке Грчке,

мењало се и увек је била везана за појам слободе и демократије. Несумњиво је да сва друштва имају неки свој концепт правичности, али шта се има сматрати правичним варира од друштва до друштва. Античка идеја правде заснива се на идеји да је свет уређен владавином права као и на идеји да се право и правда треба да споје у једно и да владавина закона и владавина праведних закона треба да постану једно. Платон у *Законима* трага за нечим што је изнад самог човека и што му служи као идеал. Закони су осмишљени као веза људског ума и практичног чина, логоса и праксиса. У Платоновом опусу јасно можемо уочити да је он подједнако размишљао о проблему закона као што је размишљао о проблемима државног уређења. Зато у својим делима указује на значај моралности у управљању државом, као и у изградњи њеног правног поретка. По Платону, рецимо, правда је дати свакоме оно што му припада и обезбедити му да ради онај посао за који је способан. Према томе, суштина правде је у знању шта ко треба да ради према својој способности (Платон, 1983, 11–28). Праведно друштво је дакле меритократија (владавина заслужних или способних), а не плутократија (владавина богатих) или киоократија (владавина најгорих, олоша), али ни партократија, па ни демократија.

Питањем правде, праведности и њиховог односа са моралом бавио се и Аристотел. Он истиче да правда и праведност нису различите вредности, већ различити путеви којима се долази до једне те исте вредности. При томе, правда третира случај са становишта опште правне норме, док правичност у сваком случају тражи и његов сопствени закон. Посебно, што остаје и данас као идеал праведне државе, Аристотел развија идеју да закони штите опште добро (Аристотел, 1970, 113). Аристотел препоручује начело сразмере. По мишљењу Аристотела, праведно је пропорционално, а неправедно оно што се огрешује о пропорцију. За Аристотела, правда није само најзначајнија врлина, она обухвата у себи све врлине. Њена основна, општа садржина је поштовање закона и поступање према ближњима као себи једнакима из којих он истина, у сагласју са тадашњим духом времена, искључује робове, странце, па и децу и жене. Аристотел посебну, конкретну правду дели на две врсте: дистрибутивну и корективну. Дистрибутивна правда почива на принципу дељења. Њена суштина се огледа у геометријској сразмери. То значи да ће сваки појединац добити од заједничког добра сразмерно својим заслугама.

У римском друштву развија се идеја природног права, коју треба да следи државни закон. Ове идеје срећемо од Цицерона до Томе Аквинског који су сматрали да државни закон треба и мора да остварује природно право. Природно право опет било је саставни део светског поретка насталог пре и не зависно од људи. Цицерон од Платона преузима и идеју о идеалној држави, али је и модификује тако што је доводи у директну везу с римском републиком као најбољим реално постојећим уређењем. Од Аристотела преузима идеју о томе да је држава општа и јавна ствар, да држава произилази из људског нагона ка друштвености, као и схватање о грађанину као

активном политичком бићу, као *zoon politikon*. У делу *О законима* Цицерон износи своју правну теорију која се надовезује на политичку, односно одређује који су то најбољи закони који ће подржати најбоље државно уређење (Цицерон, 2002, 82). Римљани су преузели и Аристотелов принцип дистрибутивне правде. Треба свакоме дати оно што му припада по заслугама. Они су право и правду инструментализовали до те мере да су све претворили у формуле. Једна од њих је: *Instituto est honeste vivere, neminem ledere suum quique tribuere* (Правда је часно живети, никоме не шкодити, свакоме своје дати).

Идеја о дуализму природног и позитивног права развијала се и у нововековној филозофији, наравно са одређеним изменама. Посебно ће Хобс заговарати идеју о потреби стварања друштвених закона (друштвени уговор) којима би се ограничило природно право у коме је „човек човеку вук“, чиме је развио мисао о корисности за остварење мира. Тиме је Хобс створио претпоставке за другачије поимање морала и права. Весник новог доба и новог другачијег поимање правде биће Макијавели. Макијавели је обележио нововековну и модерну политичку филозофију раскидом традиционалне везе између етике и политике. Ставовима попут да се не исплати бити добар у лошем друштву, да циљ оправдава средство и сл. Макијавели ће утемељити схватање правде које постаје карактеристика доба модерне и посмодерне, посебно на Западу.

Деантолошко схватање морала, о потреби дужности и руковођењу категоричним императива у циљу стварања праведног друштва посебно ће развити Кант, који је одбацио сваку идеју о утилитаризму у моралу и раздвојио је морал као поредак слободе од права као принудног поретка. Истовремено, Кант је у праву видео претпоставку за слободу грађана и њихово морално понашање. Оно по чему је Кант још остао упамћен, јесте његов категорички императив. Морални акт подлеже вредновању према принципу универзализације. Кант наводи формулацију категоричког императива, општег моралног закона који гласи: „Делај само према оној максими за коју у исто време можеш желети да она постане један општи закон“ (Кант, 2008,60). У филозофији 19. века, због великих научних открића у области природних наука, посебно на идејама Бекона да је знање моћ, ослабио је интерес за истраживање постојања природног права и правде. Правни позитивизам је постао владајућа доктрина, а утилитаристичко схватање правде (добро је оно што је корисно), водећа доктрина у тумачењу праксе али и начин живота.

Овај кратки историјски увид и преглед различитих теоријских тумачења правде и праведног друштва, завршићемо идејама нашег академика Радомира Лукића, једног од утемељивача Социологије морала у Србији. Лукић указује да поред правне и економске, треба разликовати и моралну и верску димензију правде. Под појмом морална правда он подразумева ону ситуацију где је праведно дати другом више него што добија. На тај начин морална правда заправо подразумева давање милостиње. Верска правда, према мишљењу академика Лукића, подразумева чин давања другоме

без икакве накнаде. Уједно, тако се и без наметнуте државне прерасподеле бар делимице компензују неправичне животне околности које стоје, по правилу, у корену неједнакости (Лукић, 1995). Овај став је у сагласју са старом српском традицијом која на најбољи начин исказује хришћанско схватање правде: чини добро и добру се надај.

3. ПРАВДА И ПРАВЕДНОСТ КАО ТЕМЕЉНИ СРПСКИ ИДЕАЛ

Архетип Спасиоца (долазак Месије, Спасиоца, Слободе и Правде), дубоко је у српској традицији усадио Свети Сава, који следећи Христов пут, љубави и жртве, на један специфичан начин развија православље у српском народу – „*светосавље - православље српског стила и искуства*“, како примећује владика Николај. Веру српског народа првенство краси колективистичка, а не индивидуалистичка слика света. Такође, у којој осећај (срце) доминантније, и искреност припадништва важнији, од следа тачних догми, као што је у католицизму рецимо. У вери српског човека присутни су како обриси паганског вековног животног искуства, обриси старозаветног као и трагови новозаветног искуства, који се међусобно преплићу и надограђују. То је разлог зашто је и православно-светосавски однос према вери више осећајан, са осећајима љубави и страсти, те стога често и утопијски, а мање рационалан.

На најбољи начин овакво схватање вере, која на трагу Христа се јасно опредељује за више, небеске идеале свој израз је нашла у Косовској епопеји и српском односу према овом догађају. Са једне стране реч је ратном поразу српске војске али и о моралној победи српског народа и Кнеза Лазара, који својим свесним избором, непристајањем на уцену, бира небеско царство и небеску правду. Овим избором, који је једном за навијек српском народу, али и неверној Европи, која и тада, као и много пута и пре и после овог догађаја, као Јуда издаје Христа, показао шта праведни пут. Мит који је израстао на овој жртви, Косовски мит, посебно Видовданска етика, заувек су определили српско схватање, како слободе тако и правде. Српски колектив, у свом историјском трајању, свесно, увек се опредељивао, иако је то понекад изгледало нерационално, да се супроставља свакој неправди. Тај осећај правде дефинисан Видовданском етиком, историјски је дефинисао српски народ, као народ који не признаје уцену и неправду, и који тежи ослобођењу по сваку цену било то ослобођење реално у датом моменту или потпуно имагинарно. Свако издајство, опет са Косовом дефинисано, српски народ је тумачио као изопачен облик те сопствене слике правде. Може се јасно видети и закључити да је српски митски осећај правде потпуно хришћански, и да се заснива на вредносном идеалу љубави и жртви. На тим идеалима српски народ је градио своју етичку слику света и на основу ње и моралне правде, па и социјалне правде.

Иако малени бројем и државном територијом, Срби би се као народ имали чиме поносити и похвалити и међу много већим народима европског континента.

Могли би се Срби похвалити тиме што су дали велике научнике², књижевнике, спортисте. Међутим, оно највише чиме би се Срби могли похвалити и оно највише на шта би требали да буду поносни јесте њихова, српска Химна – *Боже правде*. Не постоји ни једна држава на свету која је и своју химну посветила правди (Боже правде) или као што је народни песник у аменет српском роду оставио категорички императив „*ни по баби ни по стричевима већ по правди Бога Истинога*“. Зашто је ово једна од најлепших химни које су испеване и које могу бити узор другим народима. У својој химни уместо земаљских идола и идеала, по узору на Светог кнеза Лазара, Срби су за символ свога бића, свога достојанства и своје части изабрали Бога Правде. Својом химном Срби дају и одговор на једно од најважнијих животних питања – постоји ли божанска правда и у каквој је вези правда са Богом?

Једна од дубоких криза која се јавља у односу човека према Богу је питање које мучи вернике, зашто ако је Бог праведан, а искрени верници верују да јесте, одкуда онда зло и неправда у свету? Неретко се те кризе завршавају кризом вере, сумњом у Божију егзистенцију и коначним негирањем Бога – атеизмом, па и антитеизмом (богоборством). Јер да има Бога, кажу неверници, Он не би ово дозволио. Следећи даље ову логику, то даље значи да су наши принципи правде и праведности доведени у питање и да нема опште прихваћених принципа правде и праведности већ да је све релативно „*Како се мини чини тако је, како се теби чини и то је тако*“ (Питагорејци). И на овом примеру и овим одабиром, Срби су показали колико се разликују од других народа и колико су велик народ. Вођени својим светим узорима, пре свих Светим Савом и светим Лазаром, Срби су схватили мудрост, да је Божија воља мера свих наших мера, па и мера правде и праведности која се мери не земаљским већ небеским кантаром, без обзира колико се то коси са нашом логиком. Да ли је нешто праведно или не, судимо тако што сагледавамо да ли је то нешто у складу са вољом Божијом. За Србе патња и страдање никада нису долазили у сукоб са Божијом правдом, и никад нису сумњали у њу. Срби се никада нису двоумили између Бога и правде и земаљске правде. За Србе је зато било могуће „*страдати на правди Бога*“, „*страдати за правду Божију*“ и „*страдати по правди Божијој*“. Срби су били свесни и онда када страдају, да страдају по властитој кривици³, „*по правди Божијој*“ и онда када страдају као невине жртве „*на правди Бога*“ и за „*правду Божију*“. Ове су се мудрости Срби држали кроз све векове. Та их је мудрост и одржала. Зато, после свих ломова, искушења и неправде, поносно певају – Боже правде! Овим се Срби, заиста, требају највише поносити. Такође, и многим поукама и порукама које је народна

² Опште је прихваћено мишљење да међу десет најзначајнија научника у свету свих времена, два су Србина: Тесла и Миланковић.

³ Јер као што испева један од највећих српских песника, Петар Петровић Негош у *Горском вијенцу* и Србима упозорење остави: Бог се драги на Србе разљути, за њихова смртна сагрешења. Наши цари закон погазише, почеше се крвнички гонити, један другом вадит очи живе; забацише владу и државу, за правило лудост изабраше. (Негош, 2012, стр. 17).

мудрост изнедрила на основу овог опредељења. Посебно Срби треба да буду поносни категоричким императивом о правди и праведности, које је народна мудрост изнедрила и оставила као поруку, у аманет српском роду за сва времена. Та порука испевана је у песми из преткосовског циклуса Урош и Мрњавчевићи и гласи: „Марко сине једини у мајке! „Не била ти моја рана клета, „Немој, сине, говорити криво „Ни по бабу, ни по стричевима, „Већ по правди Бога истинога; „Немој, сине, изгубити душе; „Боље ти је изгубити главу, „Него своју огр’јешити душу.“

4. ЗАКЉУЧАК

Правда и праведност одувек су представљали врхунску друштвену и правну вредност. Имајући пред собом идеал божанске правде као вредности по себи због тога што је једна врста сразмерности и склада, са циљем постизања хармоније, људи и народи тежили, макар декларативно, стварању друштвене заједнице која би реализовала идеју правде у различитим областима живота (моралу, религији, праву). Уредити друштвени живот у складу са начелима правде, једнакости и слободе истовремено је вечити и недосегнути идеал. Уосталом, највеће револуције које памти историја извршене су зарад борбе за слободније и праведније друштво. Основна тешкоћа у дефинисању концепта социјалне правде крије се у томе што ће људи, у зависности од свог друштвеног положаја, различито гледати на то шта су правда и праведно друштво. Историја политичких и социјалних теорија је зато умногоме историја спорења око разумевања правде. Са хуманизмом и ренесансом Европа, она западна, кренула је путем удаљавања од Светог, од Бога. Бег од Светог⁴, водио је Европу у нихилизам, у коме нема Бога, Бог је мртав. Ничеов нихилизам природна је последица оваквог европског суда по коме је човек мера свих ствари, па и правде и праведности. За разлику од овог схватања Срби су народ који доследно следи Христов пут, који су утабали велики узор, и све мере и о свему суде Божанским мерилима. Отуда су Срби о правди и неправди просуђивали узимајући вољу Божију као меру по којој ће мерити. Зато је код Срба праведно само оно што је по вољи Божијој, па макар то изгледало на први поглед неправедно. Према томе, не постоји дилема да је есенцијални елемент генезе структурирања и афирмације српске нације настао на идеји Видовданског завета са Богом, а чији корени су посађени светосављем. Дакле, опредељењем за битку и страдање на Косову, као небеском месту отелотворења српске духовности и српске душе, свети Кнез Лазар, заправо је

⁴ О томе су аутори шире писали у раду Бег од светог савременог човечанства, Анђелковић П. Недељковић Р (2021), Бег од светог савременог човечанства, Зборник радова са међународне научне конференције *Светост и дух времена* одржане од 6-8 августа, Приредио Зоран Милошевић, Издавач Институт за политичке студије Београд и Удружење Милош Милојевић Црна Бара.

испунио завет Светога Саве. Философију и светлост живота засноване на светосављу, својим чином одбијања уцене и избора земаљских, пролазних вредности свети Лазар са косовским страдалницима, посведочили су Христов пут жртве као једини прави пут правде и спасења. У временима која су уследила Видовдански завет Косовске битке, постао је светионик српства кроз историјско време и залог за будућност. Све док Срби не одустају од светосавског пута и Видовданске етике водиће српство путем праведника. Одбацивањем ових идеала, и недај Боже, одрицањем од Косова, на коме се духовно родило српство, уткавши у свом есхатону вечне идеале Слободе и Правде дошло би до трагичног прекида традиционалне везе између српства и Правде. А свако одбацивање правде представља прихватање неправде као опште вредности и људског идеала, чиме би српство посецло свој духовни корен, и брзо завршило на сметлишту историје. Стога, као опомена али и порука на опрез, нека нам буде упозорење великог Његоша из Горског Вијенца: „Моје племе сном мртвијем спава, суза моја нема родитеља, нада мном је небо затворено, не прима ми ни плача ни молитве; у ад ми се свијет претворио, а сви људи паклени духови. Црни дане, а црна судбино! О кукавно Српство угашено, зла надживјех твоја сваколика, а с најгорим хоћу да се борим! Да, кад главу раздружиш тијелу, у мучењу издишу членови...“ (Његош, 2012, стр. 10).

ЛИТЕРАТУРА

Анђелковић, П., Недељковић, Р. 2021. Бег од светог савременог човечанства“, Зборник радова са међународне научне конференције, *Светост и дух времена* одржане од 6-8 августа, Приредио Зоран Милошевић, Издавач Институт за политичке студије Београд и Удружење Милош Милојевић Црна Бара.

Аристотел. 1070. *Никомахова етика*. Београд.

Баста, Д. 2014. Праведност као врлина (судије), *Право и правда, Хрестоматија* (прир. Бојан Спаић), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд.

Бодријар, Ж. 1998. *Савршен злочин*, Београдски круг, Београд.

Дел Векио, Ђ. 1998. *Право, правда и држава*, Плато, Београд.

Елил, Ж. 2015. *Царство бесмисла*, Градац, Чачак.

Лукић, Р. 1995. *О правди и правичности*, Дом културе Студентски град, Београд.

Његош. 2012. *Горски вијенац*, Штампар Макарије, Београд.

Кант, И. 2008. *Заснивање метафизике морала*, Дерета, Београд.

Купер, Р. 2007. *Распад нација*, Београд: Филип Вишњић, Београд.

Перелман, Х. 1983. *Право морал и филозофија*, Нолит, Београд.

Платон. 1983. *Држава*, Дерета, Београд.

Цицерон. 2002. *Закони*, књига III, V, Плато, Београд.

Petar ANDJELKOVIĆ, Ph.D

Full professor, University of Priština in Kosovska Mitrovica, Faculty of Philosophy

Radica ANTIĆ

Teaching Assistant, University of Priština in Kosovska Mitrovica, Faculty of Philosophy

JUSTICE AND FAIRNESS AS A FUNDAMENTAL SERBIAN IDEAL

Summary

Ever since humanity became aware of itself, it dreams of a just society. Justice and fairness as ideals on which the social community should be organized have always occupied the attention of numerous thinkers and politicians. A large number of studies and books have been written about it, and there have been various attempts, which turned out to be utopian, to organize a just society. There are few states that have incorporated the principles of justice and freedom as basic value ideals into their foundations. There is not a single country in the world that dedicated its anthem to justice (God's justice) or, as the folk poet left a categorical imperative in the amenet of the Serbian race, "neither according to grandma nor according to uncles, but according to the justice of the True God". The intention of this paper is to provide insight into various theories of justice and fairness, and to point out the importance of these ideals for Serbian society.

Key words: Serbian society, justice, fairness, contemporary society.